

על עריצים ושבירת כוחם
לפרש וארא
הרב יצחק דור - ראש הישיבה

"ויאמר ה' אל משה, ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרון אחיך יהיה נביאך. אתה תדבר את כל אשר אצווך, ואהרון אחיך ידבר אל פרעה ושלח את בני ישראל מארצו".

את הביטוי ואהרון אחיך יהיה נביאך מפרש רש"י בעקבות תרגום אונקלוס: "ואהרון אחיך יהיה מתורגמן". זאת אומרת שאהרון מתרגם את דברי משה לשפה ולשיח המתאים לאזני פרעה. אין כאן תרגום מילולי בלבד אלא פרשנות שלמה, כלומר הקב"ה אומר למשה את תוכן הדברים לפרעה, ובפועל אהרון ינסח את הדברים בלשונו כפי שנראה לו שיתקבלו על לב פרעה. הביטוי **נביא** למתורגמן לקוח לדברי רש"י מהביטוי "**ניב** שפתיים", כלומר דברים הנאמרים ויוצאים לפועל ע"י הדיבור. כך בעצם קורה אצל כל נביא, הקב"ה מנבא אותו והוא מנסח את הדברים בלשונו כפי שנראה לו. כך לימד אותנו רש"י בפרשה.

אבל, אי אפשר להתעלם מכך שהתורה בוחרת אצל משה ואהרון את הצירוף "**אל**", "**ונביא**", "ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרון אחיך יהיה נביאך". נכון שאנו מבינים את הביטוי "אלהים לפרעה", כאדם שיש לו סמכות ושלטון על פרעה, ונביא הוא המתורגמן, אבל לעני"ד הבחירה בצירוף המילים הללו היא מדויקת ועמוקה מאוד.

פרעה לפי פשטי הכתובים בתנ"ך, ובוודאי לפי תיאוריהם של חז"ל במדרשים, חולה בשיגעון גדלות במחלתם של העריצים במהלך הדורות. הנביא יחזקאל מתאר את פרעה "פרעה מלך מצרים, התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו אשר אמר לי יאורי ואני עשיתני".

מול הטירוף הזה היה מצופה ובצדק להעמיד את משה רבינו, הענו מכל אדם, אשר אין לו משלו כלום והכל בטל לשליחות הגדולה, בטל לקב"ה.

הקב"ה שולח את משה להושיע את עם ישראל, אבל הענו מכל אדם בטל לגמרי לשליחותו ולכן אפשר לומר: "לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו". גם כשמשה הוא השליח, ברור שהקב"ה הוא הגואל!

א"כ זה מול זה עשה האלוקים, ענוה מול טירוף הגדלות! מול אדם שמחליט שהוא אל כל יכול, אדם המתבטל לגמרי לקב"ה. לפי זה פרשנות הפסוק "ראה נתתיך אלהים לפרעה" היא מעניינת. אדם שהוא בענוה מוחלטת, הקב"ה מופיע בו לגמרי וממילא כשפרעה נפגש עם משה רבינו הוא נפגש עם דבר ה' במאת האחוזים ולכן הוא בעצם נפגש עם הקב"ה המדבר לגמרי דרך משה וזה "ראה נתתיך אלהים לפרעה"!

אבל מצאנו כוון אחר בפרשנות. מפורסמים דבריו של "הנועם אלימלך", רבי אלימלך מליז'נסק בפרשת וארא: "ונראה דהנה הצדיק הרוצה לעלות את האדם השפל ולהסירו משטותו ושפלותו, בלתי אפשר לשבר את דבר שטותו כי אם בדבר הדומה קצת, דהינו שצריך הצדיק לירד קצת ממדרגתו להטות אליו בדבר הדומה. והנה פרעה אמר שהוא אלוה, כפירוש רש"י ז"ל 'הנה יוצא המימה' וכו'. לכן אמר ה' יתברך למשה, 'ראה נתתיך אלהים לפרעה', פירוש שצריך אתה לעשות אותות ומופתים לפני פרעה כמעשה אלוקות ועל ידי זה תשבור את שטותו שמחזיק עצמו לאלוקות שהוא יסבור שאתה אלקים".

כלומר, רבי אלימלך מליז'נסק מציע שאל מול טירוף שגעון הגדלות של העריצים למינהם, צריך להעמיד גדלות אחרת, לא בדיוק ענוה. העריץ צריך למצוא מולו כח חזק ואיתן, שלא חרד ולא מפחד ממנו, ואם הוא חושב שהוא כל יכול ובעל תכונות "אלוקיות", יש להעמיד מולו כח אחר שמדמה תכונות "אלוקיות" וכל יכולות. רק כך ישבר העריץ!

אם כך הביטוי "ראה נתתיך אלהים לפרעה" הוא מדויק מאוד. הקב"ה מעמיד מול העריץ מישהו עם תכונות אלוקיות שהוא באמת כל יכול כדי לשבור אותו. זוהי השפה אותה האנשים הרעים והעריצים מבינים לדעת רבי אלימלך מליז'נסק.

שבת שלום ומבורך!